

Національний університет «Одеська юридична академія»

Робоча група з питань розвитку кримінального права
Комісії по правовій реформі при Президентові України

Робоча група з питань кримінального та кримінального процесуального права
Науково-консультативної ради при Голові Верховної ради України

Південний регіональний центр Національної академії правових наук України
Кафедра кримінального права НУ «ОЮА»

Одеський місцевий осередок ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»

Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,

*присвяченої 25-річчю утворення
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

**м. Одеса
9 грудня 2022 р.**

«Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса, 9 грудня 2022 року. Укладачі: Є.Л. Стрельцов, В.П. Кедик. Відп. редактор Є.Л. Стрельцов. Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА», 09.12.2022. – 214 с.

У збірнику представлені тези доповідей та повідомлень, які були оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану», присвяченій 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія», яка відбулась 9 грудня 2022 року на базі Південного регіонального центру Національної академії правових наук України та кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія». Збірник розрахований на науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів, магістрантів та студентів, практичних працівників, всіх, кого цікавлять сучасні проблеми кримінального права.

Відповідальний за випуск:
д.ю.н., професор Є.Л. Стрельцов

Тези друкуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст поданого матеріалу несуть автори.

<i>Сотула О.С.</i> ПРОБАЦІЯ ЩОДО ЗАСУДЖЕНИХ, ЯКІ УМОВНО-ДОСТРОКОВО ЗВІЛЬНЕНІ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ.....	49
<i>Туляков В.О.</i> УКРАЇНСЬКЕ МАЙБУТНЄ ПІДНЕСЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ВІД АПРОКСИМАЦІЇ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ САНКЦІЙ.....	52
<i>Горбачова І.М.</i> КАРАНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА.....	58
<i>Гуртовенко О.Л.</i> УМОВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ.....	61
<i>Кедик В.П.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ (ОСНОВНИХ) ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	68
<i>Колодін Д.О.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ВИБОРЧОГО ПРАВА.....	71
<i>Коломієць Ю.Ю.</i> ДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ.....	74
<i>Kuzmin E.E.</i> CHANGING CRIMINAL LEGISLATION DURING A STATE OF EMERGENCY.....	77
<i>Мирошниченко Н.А.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ.....	80
<i>Ободовський О.В.</i> ПРО КВАЛІФІКАЦІЮ ТРИВАЮЧИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА ОЗНАКОЮ ЇХ ВЧИНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.. ..	82
<i>Павлова Т.О.</i> РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО АБО ВОЄННОГО СТАНУ.....	85
<i>Політова А.С.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РЕПРОДУКТИВНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	88
<i>Степаненко О.В.</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ.....	92
<i>Timofieieva L.</i> EUROPEAN VALUES AND PRINCIPLES IN THE CRIMINAL LAW POLICY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR.....	94

Гуртовенко О.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального
права Національний університет
«Одеська юридична академія»,

УМОВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

Усі складники кримінального права тією чи іншою мірою умовні. Та чи інша умовність властива всім складникам людської життєдіяльності. До завдань цієї публікації належить не отримання дефініції умовності кримінального права та не розгляд співвідношення понять «умовність», «умовність кримінального права» (як сукупність кримінально-правових умовностей) та «кримінально-правове положення», а висвітлення ряду прикладів умовності кримінального права (тобто кримінально-правових умовностей) з метою подальшого узагальнення уявлень про умовність кримінального права.

В науці досі невідомо, чи існує свобода волі людини. Постулюється, що існує. Але насправді ця точка зору є версією (так, нейроендокринолог Роберт Сапольські вважає, що свободи волі не існує, а фізик і популяризатор науки Дерек Маллер (Мюллер) з огляду на квантову механіку сподівається, що свобода волі існує). Отже, саме на версії ґрунтується кримінальне право. Тобто на нерозв'язаності питання, припущенні. Більше того, поважним вченим доводиться бути модераторами заходів, присвячених гіпотезі симуляції. На щастя, ця гіпотеза відверто схожа на міф сучасного штибу (якому поступилися місцем з очевидністю спростовані завдяки науці та прогресу міфи), а відповідна точка зору постає органічною саме в масовій культурі.

Так само, як видається, в науці досі невідомо, чи бувають з точки зору фізики, біології, психології, соціології (не з точки зору саме кримінально-правових критеріїв) причинно-наслідкові зв'язки між діями і наслідками необхідними (інакше кажучи, неминучими, невідворотними, обов'язковими) та випадковими. Тобто досі не виключається й те, що або всі такі зв'язки є необхідними, або всі вони є випадковими. А ще значною мірою залишається нерозв'язаним питання про те, що з позицій фізики, біології, психології, соціології та похідних від них наук (піднаук, наук-перехрещень, узагальнюючих наук) являють собою гіпотетичні, потенційні/реальні необхідність та випадковість, чим вони різняться. Зазначені види зв'язку постулюються (тобто з певною мірою умовності розмежовуються). Але існує досить аргументований підхід, згідно з яким ця точка зору теж є версією. Навіть якщо дивитися на питання безвідносно викладених обставин, фактичні характеристики зазначеного зв'язку не повністю відомі, тому критерії та методика(и) визначення того, є відповідний зв'язок необхідним чи випадковим з позицій фізики, біології, психології, соціології та похідних від них наук, характеризуються припущеннями та змістовними недоліками, про які в контексті кримінального права не прийнято багато казати. Звичайно, викладене розповсюджується далеко не тільки на юриспруденцію.

Не виключено, що складність посилюється такою обставиною. Можливо, відсутність відповідей на зазначені запитання обумовлена не недостатньою розвиненістю положень логіки, недостатньою прогресивністю приладів та браком знань, а обмеженнями можливостей людської психіки, властивими їй нинішньому етапі її розвитку та непереборними на цьому етапі. Так, муха, яка б'ється об скло, відчуває, що не може рухатись у відповідному напрямку, але «не розуміє», чому вона не може так рухатись, що можна назвати синдромом мухи й узагальнити цю ідею. Для отримання же істотою зазначеного розуміння було потрібним виникнення свідомості. Так само не виключено, що для отримання доступу до відповідей на зазначені запитання (тут припускається, що ми відрізняємося від мухи хіба що тим, що здатні сформулювати зазначені запитання) є потрібним виникнення наступного після свідомості етапу прогресу психіки (якщо таке

можливо), що й дозволило б подолати наш припущений щодо зазначених запитань синдром мухи.

Викладене свідчить, що передбачене, зокрема, в ч. 3 ст. 62 Конституції України положення, згідно з яким обвинувачення не може ґрунтуватися на припущеннях, тлумачиться обмежувально в тому сенсі, що в ньому не йдеться про викладені вище та споріднені припущення у сфері змісту (істини) юридичних положень.

Юристи часто воліють поводитися з позитивним кримінальним правом (зокрема, реалізовувати його) механічно, ніби позбувшись думок про чималу кількість факторів, якими визначається (зокрема, обмежується) його роль, інакше кажучи, ніби домовившись із собою та іншими людьми, що не існує, наприклад, таких обставин:

1) складності, з якими зіткнулися фізики, призводять до того, що набувають все більшої популярності різні уявлення про мультивсесвіт (ці версії зараз розглядаються як серйозні наукові припущення) й багатосвітова інтерпретація (квантової механіки). Тому, як у загальних рисах зазначає Мітіо Каку, з'являються запитання зі сфери етики про те, чому саме в певному всесвіті прояв особи (ці поняття та термін запропоновано тут автором цієї публікації) притягується до кримінальної відповідальності, тоді як у величезній кількості інших всесвітів інші прояви цієї особи в силу тих чи інших факторів, ймовірно, не притягуються до неї (принаймні неможливо переконатися в тому, що притягуються). Така гіпотетична випадковість (а тому й відповідна умовність) реалізації кримінального права не справляє враження того, що відсутність/наявність притягнення до кримінальної відповідальності в «нашому» всесвіті та можливих інших всесвітах в конкретному випадку та взагалі є справедливою (послідовною);

2) кримінальне право тією чи іншою різниця в уявленнях носіїв різних видів правосвідомості, представників різних соціальних груп та кожної людини. На кожній кухні, в кожній науковій школі, кожному відповідному суді й т. ін. є ті чи інші власні уявлення про кримінальне право, про те, яким воно має бути та яким було, є й буде. Ці складники системи визначають їхню взаємну питому вагу та їхній спільний образ буття, зокрема, механізм(и) реалізації. Ось один із найпростіших прикладів відповідної умовності: зараз в Україні в побутовій правосвідомості під мародерством мається на увазі одне явище, а в професійній правосвідомості – інше. До речі, немає сенсу намагатися змінити перший підхід й немає потреби змінювати другий підхід. Хай термін «мародерство» залишається багатозначним, тобто хай існують відповідні слова-омоніми. Колізії (у сенсі «протиріччя») тут немає, адже сфера дії й тому призначення (ними є види правосвідомості) наведених різних значень різняться.

Так само погляди на кримінальне правопорушення, його сприйняття часто різняться залежно від обставин. Наявність таких відмінностей (а вони як явище правосвідомості та пов'язаних з нею емоцій є складниками кримінального права) свідчить про існування умовності, тобто відсутності одноманітності (сам факт відсутності одноманітності об'єктно та в світлі етимології свідчить про існування умовності). Так, особи, що вчиняють кримінальні правопорушення, регулярно виправдовують (зокрема, у власних очах) їхнє вчинення реалізацією, серед іншого, захистом (в лапках чи без) тих чи інших соціальних цінностей (і при цьому не помиляються в тому по суті *de lege ferenda* сенсі, який є похідним від випадків необґрунтованої позитивно-правової криміналізації, а часом і взагалі позитивно-правового визнання певної поведінки правопорушенням), включно з усіма найбільш важливими соціальними цінностями, а іноді й викладеними вище та подібними обставинами й аргументами (як-от «вселенська справедливість»). У сприйнятті таких осіб відповідна поведінка або не є кримінальним правопорушенням чи правопорушенням взагалі, або є, якщо викладати відповідну позицію мовою нинішнього українського та юрисдикцій спорідненої спадщини кримінального права, малозначним діянням, або є вчинком, призначати покарання за який відповідній особі було б необґрунтовано, і т. ін. Будь-які погляди, включно з кримінально-правовими, здатні різнитися та часто різняться залежно від епохи, регіону світу, соціальних ролі, статусу носія поглядів, рівня залученості

носія поглядів до/його відчуженості від оцінюваного ним явища, рівня перенасиченості носія поглядів оцінюваним ним явищем, конситуації і т. ін.

Ось ще один приклад. Не в усіх юрисдикціях (часом це має місце з огляду на викладені вище складності) вимагається, щоб зв'язок між діями та наслідками як ознака складу кримінального правопорушення був необхідним (до речі, в контексті, серед іншого, положення, передбаченого зокрема в ч. 3 ст. 3 Кримінального кодексу України (далі – КК України) цікаво, чи виводиться відповідна українська традиційність з положень нашого законодавства шляхом тлумачення). Часто носіям української професійної правосвідомості дивно чути, що в разі випадкового заподіяння смерті перехожого внаслідок влучання кулі, випущеної поліцейським з метою правомірного затримання особи, така особа (принаймні за ряду додаткових умов) є суб'єктом зазначеного вбивства. Водночас, як видається, згаданим фахівцям було б легше сприйняти як належну таку позицію: для цілей створення, тлумачення положень кримінального права, кваліфікації поведінки на підставі таких положень та їхньої реалізації є неважливим, ким – агресором чи потерпілою особою, що захищалася, – випущена бойова ракета, внаслідок влучання якої випадково заподіяно смерть людини, а тому таку смерть доцільно або не передбачати як ознаку складу кримінального правопорушення, або передбачати як ознаку складу кримінального правопорушення, суб'єктом якого є саме агресор (людина, юридична особа, в перспективі, не виключено, й інші суб'єкти правовідносин: адміністративно-територіальна одиниця, держава, а також, якщо такі суб'єкти правовідносин виникнуть та не належатимуть до юридичних осіб, адміністративно-територіальних одиниць, держав, – планета, система природних космічних тіл (наприклад, зоряна система), система штучних космічних тіл, система природних і штучних космічних тіл, галактика, система галактик), адже першопричиною смерті була поведінка агресора;

3) офіційне кримінальне право, «неофіційне кримінальне право», «кримінальне неправо», кримінально-правові омани (як-от не художні, а побутові та професійні міфи), «фейки», зловживання кримінальним правом, самосуди, кримінально-правові «реаліті-шоу» й т. ін. як складники системи визначають їхню взаємну питому вагу та їхній спільний образ буття, зокрема, механізм(и) реалізації. Зрозуміло, що підходи до розв'язання певних питань в офіційному кримінальному праві та «неофіційному кримінальному праві» різняться, й ця ситуація не видається такою, яку легко змінити. Умовність же тут полягає в тому, що для цілей тлумачення положень одного складника кримінального права підхід є одним, а для цілей тлумачення положень іншого складника кримінального права – іншим. Сам факт існування різних точок зору (інакше кажучи, як вже зазначалося, сам факт відсутності одноманітності) об'єктно та в світлі етимології свідчить про існування умовності (а саме про приналежність до певних умов) кожної з них;

4) майже не створено ієрархії соціальних цінностей. Тобто аксіологія розвинута досить слабо. Тому значною мірою положення позитивного кримінального права та результати їхньої реалізації є випадковими й тому у відповідному сенсі слова умовними.

Для відчутно більш якісного з'ясування того, яка поведінка підлягає позитивно-правовій криміналізації, потрібно розробити та застосовувати комп'ютерну програму (чи функціонал комп'ютерної програми), здатну(ий) шляхом аналізу всіх даних з відкритого сегменту інтернету (як більш-менш виразної й достовірної моделі суспільства) надати «свій» варіант відповіді на наведене аксіологічне запитання. Висвітлення всіх численних складників наведеної пропозиції не належить до завдань цієї публікації. Тому її автор обмежиться такими зауваженнями: найімовірніше, для створення комп'ютерної програми (комп'ютерних програм) вказаного виду потрібне створення нової підпарадигми чи навіть парадигми комп'ютерного програмування, машинного навчання чи навіть заміна машинного навчання іншими засобами або поєднання машинного навчання теперішнього виду й таких засобів. Створення же квантових комп'ютерів здатне хіба що прискорити роботу комп'ютерних програм (функціоналу комп'ютерних програм) запропонованого виду. Для узгодження негативних кримінально-правових санкцій потрібно взяти за

орієнтир отриману в результаті виважених досліджень санкцію за умисне вбивство (тут йдеться про основний, він же конститутивний склад вбивства) й/або (якщо це було обґрунтованим в певній юрисдикції) санкцію за певне найменш тяжке кримінальне правопорушення. При розв'язанні цього аксіологічного питання також стали б у нагоді версії, отримані шляхом використання комп'ютерних програм (функціоналу комп'ютерних програм) запропонованого виду;

5) навіть якщо розглядати позитивне кримінальне право безвідносно згаданих явищ та ускладнень, його обґрунтованість (соціологічна, кримінологічна, віктимологічна, криміналістична, інженерна, судово-медична, судово-психіатрична і т. ін.) в цілому й обґрунтованість його конкретних положень зокрема значною мірою є випадковою й тому у відповідному сенсі слова умовною. Така чи подібна умовність тією чи іншою мірою властива всім юридичним положенням і взагалі керованим психічним регуляторам (тобто саморегуляторам) та соціальним нормам;

6) погляд, згідно з яким майже всі люди та релевантні юридичні особи (принаймні соціально активні), які прожили 20 років (30 років і т. ін. – залежно від версії, яку поділяють ті чи інші особи)/проіснували 5 років (10 років і т. ін. – залежно від версії, яку поділяють ті чи інші особи) вчинили щонайменше одне «істотне» кримінальне правопорушення (для цілей тлумачення цієї термінології – якщо юридична особа визнана саме суб'єктом кримінального правопорушення), при цьому часто таке, щодо якого передбачено юридичну можливість (зокрема, альтернативну) призначення такого покарання, як позбавлення волі/ліквідація (зрозуміло, що остання в ряді юрисдикцій визнається кримінально-правовим чи іншою юридичною приналежністю заходом, який не є кримінальним покаранням). Багатьом носіям професійної правосвідомості незручно та ніяково визнавати доволі високу правдоподібність зазначених та споріднених припущень. Але самообман тут не був би продуктивним підходом. Наведена інформація є прикладом питання про виведення всіх суб'єктів суспільних відносин на чисту воду у сфері дії різних видів соціальних норм. Досить легко уявити, до чого б призводила невідворотність згаданого тотального викриття, зокрема, реалізація принципу та методу невідворотності кримінальної відповідальності. Така реалізація вказаних принципу та методу призводила б не лише до колапсу кримінальної юриспруденції, а й до колапсу суспільства. Зазначена реалізація вказаних принципу та методу не має й фізично не може мати місця, в чому й полягає відповідна умовність (фіктивність) зазначеного принципу та методу. Така фіктивність не є частковою, а слова «повна реалізація принципу та методу невідворотності кримінальної відповідальності» є плеоназмом.

Викладена умовність характеризується й тим, що одні особи, які вчинили певне кримінальне правопорушення чи не вчиняли його, обурюються притягненням до кримінальної відповідальності саме їх (вважають, що їм просто не пощастило), а інші особи, які вчинили певне кримінальне правопорушення чи не вчиняли його, радіють через те, що їх не притягнули до кримінальної відповідальності (вважають, що їм пощастило). Не виключено, що в певному конкретному випадку притягнення чи відсутність притягнення до кримінальної відповідальності не є випадковістю, а в цілому ситуація притягнення чи відсутності притягнення до кримінальної відповідальності є або значною мірою є проявом соціальної випадковості (втім, ця версія потребує більш ретельної перевірки рівня її правдоподібності). Тут вже йдеться про відомий нам Всесвіт – «наш» Всесвіт. Але зазначена гіпотетична випадковість (а тому й відповідна умовність) реалізації кримінального права знов не справляє враження того, що відсутність/наявність притягнення до кримінальної відповідальності в конкретному випадку та взагалі є справедливою (послідовною).

У зв'язку з викладеною інформацією спадають на думку застосування щодо питань кримінального права концепції чорного лебедя, теорії дракона-короля (які належать до філософії науки та, ймовірно, до науки), теорії ймовірностей і т. ін. Також спадають на думку уявлення про ризики в цілому та кримінально-правові ризики зокрема (кримінально-

правова «ризикологія»), дилема в'язня (адже нею охоплюються й відповідні кримінальні правовідносини) й т. ін.

Із зазначеним питанням пов'язане таке явище, як вибіркова кримінально-правова юриспруденція: і та, яка реалізується з «прямим умислом» (як-от кримінально-правове «полювання на відьом»), і та, як є підстави вважати з позицій різних наук (включно з природними та гуманітарними), яка є випадковою реалізацією кримінального права, з неминучістю викликаною тим, що у світі, зокрема в суспільстві, як зараз припускається в науці, існує випадковість, а також тим, що ресурси юриспруденції обмежені. До речі, прийняття рішення суддями, присяжними засідателями шляхом підкидання монети названо нечесним у Керівництві для присяжних районних судів США. Зазначена фіктивність буває одним із факторів таких явищ, як обвинувальний ухил, кримінально-правові «експансія», «гіпертрофія», «експес», «полон», «надмірна терапія», «передозування», «засилля», «репресивність», «жорстокість», «диктатура», «терор», «перебування в заручниках у кримінального права» й т. ін.

Ясно, що умовності (зокрема випадковості) є складником кримінального права, притаманним всім складникам кримінального права (тобто існують й умовності умовностей кримінального права), включно з кримінально-правовими філософією, принципами та методами, економікою, політологією, правотворчістю, дипломатією, суто юридичною доктриною, соціологією, психологією, правосвідомістю, культурологією, ідеологією, правотворчістю, позитивізмом/легізмом, правозастосовною практикою, прикладними стратегією й тактикою, «ризикологією», комплаєнсом, прагматизмом, ірраціоналізмом, філологією, міфологією (художньою та оманами), символістикою, футурологією, «фейками», зловживаннями, «неофіційним кримінальним правом», «кримінальним неправом», статистикою, міждисциплінарними зв'язками, ефективністю. Так, часто легко з'ясувати коефіцієнт корисної дії приладу. Питання ж ефективності конкретних дослідницької публікації з юриспруденції, положення законодавства, судового рішення і т. ін., їхніх систем майже не вивчаються на гідному солідності рівні, серед іншого, через складність створення критеріїв та методик такого вивчення, що призводить, зокрема, до існування негативних кримінально-правових випадковостей.

Зазначені ймовірно або напевно вибіркові (рандомні, слабо передбачувані, непередбачувані, некеровані й тому, цілком ймовірно, далекі від розумності) та споріднені з ними характеристики кримінального права наштовхують на розмірковування про те, в чому (окрім прагматичних поглядів на правомірне й неправомірне заробляння грошей і т. ін. та втілення в життя цих поглядів) полягає осмисленість та ефективність кримінального права, зокрема, ефективність його реалізації. Викладена сумнівність (зокрема з огляду на обмеженість ресурсів юриспруденції) наче свідчить про доцільність виключення з КК України положень про правопорушення, які є кримінальними проступками та нетяжкими злочинами (можливо, ще краще було б залишити в КК України відповідні положення про приблизно 20 % складів правопорушень, а саме найбільш тяжких правопорушень, визначених як такі не лише на підставі існуючих санкцій, а й з урахуванням: 1) юридичних обов'язків України з криміналізації поведінки, передбачених у відповідних міжнародних договорах; 2) нинішньої неузгодженості зазначених санкцій), та об'єднання положень про склади правопорушень, передбачених зараз в Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) і т. ін., як-от положень, передбачених в главі 68 Митного кодексу України (при цьому доречно виключити зі складів публічно-правових правопорушень значну кількість складів правопорушень, передбачених зараз в КУпАП і т. ін., а саме склади найменш тяжких (шкідливих, небезпечних – існують різні інтерпретації відповідного явища) таких правопорушень), і положень про зазначені правопорушення, що підлягають виключенню з КК України, в законі, який було б доречно назвати Кодексом України про публічно-правові проступки (звичайно, первинні правопорушення можуть бути й приватноправовими). В ньому було б доцільно передбачити положення про процес розгляду відповідних справ, споріднені з положеннями про відповідний процес,

передбаченими в КУпАП і т. ін. Викладене бачення відрізняється від положень Концепції реформування кримінального законодавства України робочої групи з питань розвитку кримінального права, створеної Указом Президента України «Питання комісії з питань правової реформи» від 7 серпня 2019 р. № 584/2019. Наведене бачення є більш компактним, ніж положення зазначеної концепції, адже в цих положеннях йдеться про розробку трьох матеріально-правових кодексів про публічно-правові правопорушення. Водночас через невирішеність питання про свободу волі сумнівною постає не лише викладена пропозиція, а й в цілому питання керованих психічних регуляторів, соціальних норм і сенсу буття людини. Така постановка питання, якщо свобода волі все ж існує, здатна зменшити мотивацію людства. Варто сподіватися, що зараз вихід із цієї ситуації полягає в абстрагуванні від висвітленого питання тоді, коли його розгляд не є метою певної життєдіяльності тієї чи іншої людини.

Будь-які керовані психічні регулятори та соціальні норми є тією чи іншою мірою експериментальними, адже на нинішньому етапі розвитку людства точно передбачити наслідки їхнього застосування неможливо навіть щодо найближчої перспективи. Умовність продуманої експериментальності, створеної свідомо та з добрими й розумними намірами, полягає в тому, що така експериментальність вважається обґрунтованою в тому сенсі, що така обґрунтованість розумно припускається відповідними створювачами з високим ступенем ймовірності. Така експериментальність є позитивним (тобто переважно корисним) явищем. Випадкова ж експериментальність є негативним (тобто переважно небезпечним/шкідливим) явищем щонайменше тоді, коли вона характеризується низькою передбачуваністю чи непередбачуваністю її наслідків.

Прикладом кримінально-правової умовності є кримінально-правові фікції. До речі, визнання в ряді юрисдикцій юридичної особи суб'єктом кримінального правопорушення належить до таких фікцій та є прикладом реалізації принципу та методу конвенціоналізму (обґрунтованої зручності; відсутність теоретичних перешкод зазначеного визнання полягає, зокрема, в тому, що визнання юридичної особи суб'єктом кримінального правопорушення не є відступом від принципу винуватості з огляду на ті самі аргументи, якими (серед іншого, в контексті принципу винуватості) підтверджується відсутність теоретичних перешкод визнання юридичної особи суб'єктом деліктів, податкових правопорушень і т. ін.). До недоліків визнання групи людей (юридичної особи, в перспективі – держави; втім, щодо держави вже йшлося під час Нюрнберзького процесу) суб'єктом кримінального правопорушення, а не суб'єктом (єдиним, одиничним) кримінальних правовідносин, від імені та в інтересах якого вчинено кримінальне правопорушення, і не засобом вчинення кримінального правопорушення, належить те, що стигматизації може піддатися людина – член такої групи, де-юре не причетна до вчинення певного кримінального правопорушення.

Викладене свідчить, що кримінально-правові умовності, як і будь-які керовані психічні регулятори та соціальні норми, бувають позитивними (тобто переважно корисними) та негативними (тобто переважно небезпечними/шкідливими), переборними (такими, що можуть бути усунуті й/або подолані) та непереборними (такими, що не можуть бути усунуті й/або подолані), «прямоумисними» та «непрямоумисними». Ці умовності є такими взагалі чи на певному етапі розвитку суспільства.

Для ефективного (наскільки про це є змога судити на нинішньому етапі розвитку науки) виконання завдань позитивного кримінального права воно не має характеризуватися негативною випадковістю. Точніше кажучи, позитивне кримінальне право має бути настільки позбавленим негативною випадковістю, наскільки це є досяжним на відповідному етапі розвитку людства.

Дослідники (вчені, практикуючі фахівці) закидають парламентарям занадто швидко й тому необґрунтовану правотворчість, прийняття рішень поспіхом і т. ін. У відповідь парламентарі могли б закидати дослідникам занадто повільну дослідницьку діяльність (справді, неможливо чекати на позитивну реакцію, коли одне слово в кримінальному кодексі протягом декількох років розглядається дослідниками «під мікроскопом», після

чого різні групи дослідників пропонують парламентарям різні (свої) варіанти заміни відповідного слова). Не виключено, що ірраціоналізм та негативний прагматизм парламентарів частково можна усунути запровадженням культури вільних (тобто таких, що не характеризуються дотримання політичної дисципліни) голосувань з питань, які є політично майже нейтральними, не є політизованими, а також культури врахування думок юристів та інших фахівців, які не працюють парламентарями, й прийняттям законів (в різних юрисдикціях) про лобізм. Дослідникам же для прискорення роботи варто «дозволити» (самим собі та підконтрольним дослідникам) приділяти значно менше уваги дослідженню (починаючи з давнини) історії думок про розглядуване юридичне положення, історії (починаючи з давнини) розглядуваного юридичного положення та, якщо немає особливої потреби, – етимології досліджуваних слів, а також приділяти значно більше уваги дослідженню широких закономірностей. Це здатно призвести до деякого збільшення кількості помилок та навіть до істотних помилок у сфері дослідження немасштабних питань, але вивільнений час зрештою виявиться вартим того.

Викладені незручності прийнято ніби не помічати. Ми часто робимо вигляд, що негативних кримінально-правових випадковостей, умовностей як системного та систематичного явища не існує. Потрібно змінити цю позицію.